

Dagens frågor

Valutgången i Norge

Det norska stortinget öppnade den 1 oktober sin nya session efter valet med Arbeiderpartiet som minoritetsregering även i fortsättningen. Medan den förut har måst stödja sig på 16 mandat i Stortinget från Socialistisk Venstreparti, har detta parti reducerats till 2. Men detta gav socialistisk majoritet på en man, fastän den borgerliga majoriteten bland väljarna är 52 %.

Arbetarpartiet återvann sin ställning från 60-talet och slog ut Socialistisk Venstre. Det fick 42,5 % av rösterna, vilket är lägre än genomsnittet efter kriget. Detta tyder på att Arbeiderpartiet inte kan räkna med att få ren majoritet ensamt, så som fallet var på 50-talet. Utvecklingen inom funktionärsamhället leder väljarna över till det borgerliga lägret.

Socialistisk Venstres stora framgång 1973 var en efterdyning av folkomröstningen om EG. Många socialdemokrater gav då partiet sin röst i protest mot att Arbeiderpartiet stödde medlemskap i EG. Dessutom hade Socialistisk Venstre den gången valsamarbete med kommunisterna. Nu fann de socialdemokratiska väljarna vägen tillbaka till moderpartiet. Dessutom kan Arbeiderpartiet tillfredsställa en bred variation av väljare, med den radikale partiordföranden Steen å den ena sidan och den pragmatiska statsministern Nordli å den andra.

I flera valkretsar avgjorde något hundratal röster utgången. När Nordli trodde sig vara statsminister dagen efter valet, gav kontrollräkningen nya utslag, så att Kristelig Folkepartis Korvald nästa dag började regeringssonderingar. På kvällen fann man i Nordland ett konvolut med Socialistisk Venstre-röster, som ännu en gång förändrade situationen. Nordli andades lättad ut efter en spännande rösträkning.

Detta var naturligtvis ett bakslag för den borgerliga koalitionen mellan konservativa, kristliga och agrarer. Høyre gjorde ett sensa-

tionellt gott val och nådde upp till 24,6 %, vilket är en ökning med 7,2 %. Det betyder att så gott som var fjärde väljare röstar konservativt. Høyre har med andra ord blivit ett folkligt parti och det utan att förändra namnet. Det har lyckats komma över en psykologisk barriär. Man kan inte längre skrämja väljarna med att Høyre är ett kapitalisternas parti. Inte minst partiordföranden Erling Nordvik har stor förtjänst av den nya profil, som partiet har lyckats skaffa sig.

Høyre fick röster från Fremskrittspartiet, som gick tillbaka från 5 % till 1,9 % och tycks också ha tagit röster från Centerpartiet. Men också tidigare socialdemokratiska röster gick denna gång till Høyre, antagligen en följd av att nya folkgrupper har kommit upp i inkomstnivåer, som är lyhörda för argument om skatter, ekonomisk politik och statlig dominans.

Kristelig Folkeparti höll sin ställning och kan antas ha nått sitt maximum, nämligen ca 12 %. För Centerpartiet var valet nästan en katastrof. Det gick visserligen bara tillbaka med 2,4 % (till 8,6 %), men det förlorade 9 mandat. Partiordföranden blev inte invald i Oslo och den parlamentariske gruppledaren blev utslagen i Telemark. Orsaken till förlusten är dels att fiskare och småbönder röstade på Arbeiderpartiet för att de var nöjda med regeringens åtgärder på deras område, dels att andra röstade på Høyre, därför att de var missnöjda med att Centerpartiet bara halvhjärtat anslöt sig till det borgerliga alternativet. En fraktion inom partiet var nämligen starkt emot samarbete med "högerkrafterna". Den nye partiordföranden, teologen Stålsett, talade fortfarande om "det gröna alternativet". Han skulle reducera tillväxten och föra "centerpolitik". Oljeproduktionen skulle hållas nere.

Alla partier, som stod för "den gröna vägen", gjorde ett dåligt val, det vill säga också Venstre och Socialistisk Venstreparti. Det var "tillväxtpartierna", Høyre och Arbeider-

partiet som gjorde stora framsteg. Folk tycks med andra ord inte bli överbevisade av de "gröna" argumenten.

Fremskrittspartiet och Det nye folkeparti (en fraktion av Venstre) blev uttraderade i valet. De kan knappast komma tillbaka. Situationen i Stortinget är nu att Arbeiderpartiet har 76 mandat, de borgerliga samarbetande partierna 75 mandat, dessutom har Socialistisk Venstre och Venstre två var. Även om Arbeiderpartiet och Høyre nu har blivit de två starka partierna i Norge, kan man inte vänta att landet går mot en två-parti-struktur. Mellanpartiernas ekonomiska eller ideologiska bas kommer fortsatt att bibehålla dem som viktiga delar av det politiska spektretum.

För Arbeiderpartiet är det inte lätt att vara i minoritet. Men det tycks föredra detta framför att ingå i regeringskoalition med ett stödparti. Det förestår alltså en vansklig arbetsdag för den nya regeringen. Utlandsskulderna är 80 miljarder kronor och produktionskostnaderna är de högsta i världen med följd att exportindustrin förlorar marknader samtidigt som oljeintäkterna försenas. Någon ökning av realinkomsten kan det knappast bli tal om i år. Arbetarpartiregeringen har levat på förskott; nu måste räkningen betalas.

Pressen och reklamskatten

Dagspressens ekonomiska situation har de senaste åren successivt försämrats. De snabbt växande personal- och papperskostnaderna har lett till att inte bara de skandera och tredjetidningarna utan även de största organen på en utgivningsort fått allt svårare att få debet och kredit att gå ihop. Samtidigt har det selektiva presstödet – eller produktionsbidraget, som det också kallas – undanför undan ökat och dessutom utgått till allt fler tidningar. Fortsätter denna utveckling är det faktiskt fara värt att hela svenska pressen till slut blir beroende av direkta statliga

subventioner. Det vore olyckligt om så skedde.

Det förefaller som om presstödet i en eller annan form är oundvikligt. Svårigheten ligger i att konstruera biståndet till andratidningarna på ett sådant sätt att man inte samtidigt stjälar förstetidningarna. Hittills har man tyvärr alltför mycket bortsett från de konsekvenser de selektiva bidragen fått för förstetidningarnas finanser. Förhållandena i Malmö illustrerar utmärkt väl vad som framdeles kan inträffa även på många andra håll i landet, om inte motåtgärder vidtas.

Sydsvenska Dagbladet (ober lib) har kommit i ett synnerligen besvärligt ekonomiskt läge. Tidningens marknadssituation har självfallet påverkats av att konkurrenterna på utgivningsorten, Arbetet (s) och Skånska Dagbladet (c), bara i år erhåller sammanlagt 34 miljoner kr i selektivt stöd. Därav får Arbetet 19,5 miljoner och Skånska Dagbladet 14,5 miljoner. Det utgår trots att skillnaden i upplaga mellan Sydsvenska Dagbladet och exempelvis Arbetet är jämförelsevis obetydlig – vid Tidningsstatistikens senaste redovisning 115 735 mot 105 553 exemplar, alltså endast cirka 10 000.

Därtill kommer att Sydsvenska Dagbladet måste betala sju miljoner kr årligen i reklamskatt – flera miljoner mer än Arbetet. Den pålaga utgår i dag med sex procent på tidningarnas annonsintäkter med undantag av de sex första miljonerna. Skatten är alltså utformad så att den i regel skonar andratidningarna men hårt drabbar förstetidningarna.

För att pressens mångfald skall kunna vidmakthållas räcker det inte längre med direkta stödåtgärder åt andratidningarna. Det erfordras därjämte generella lättnader för hela branschen. Svenska Tidningsutgivareföreningens ordförande Lennart Hirschfeldt har understrukit att den skandistributionsrabatten bör höjas, att staten bör subventionera det allt dyrare tidningspapperet

och att reklamskatten bör avvecklas. Det sistnämnda kravet är särskilt angeläget. Det stöds inte bara av Tryckeriföreningen och den borgerliga pressen utan även av en del socialdemokratiska tidningar.

Reklamskatten är dyrbar och besvärlig att administrera. Den har medfört svåra gränsdragningsproblem. Den har i hög grad hämmat åtskilliga dagstidningars utveckling. Den har, kort sagt, inga fördelar, utom att den ger staten intäkter på 200 miljoner kr årligen. Men det är pengar som kostar mer än de smakar.

Demaskering

Alltsedan "den socialdemokratiska maktapparaten", d v s hela den flora av sk folkrörelseföretag och specialorganisationer av typen Pensionärernas Riksorganisation och Hyresgästernas Riksförbund som är nära integrerade med LO och SAP, avslöjades i 1976 års valrörelse som ett enhetligt politiskt maktblock har socialdemokraterna legat lågt på detta område. De organisationer som opererar under en mask av hycklad politisk neutralitet har med darr på rösten hänvisat till sina stadgar. En diskussion i sak har man aktat sig för. Den skulle vara alltför känslig.

Samtidigt har folkrörelsefamiljen: PRO, Folksam, KF, OK, Folkets Hus- och Folkets Park-organisationerna, HSB, Hyresgästernas Riksförbund osv oförtrutet fortsatt sitt nära samarbete med Unga Örnar, Socialdemokratiska Ungdomsförbundet, SAP och naturligtvis med LO. Dagligen möter på pressens annonssidor budskap till de troende i de olika organisationerna att samlas till gemensamma möten och koordinerade politiska insatser. Socialdemokraterna försöker trimma sin maktapparat till än större ansträngningar i valrörelsen inför 1979 års val. Kan man inte vinna det på folkets spontana förtroende, kanske man kan vinna det genom organisatorisk tyngd, så är tanken.

Det är alltså ett tidens tecken att hyresgäströrelsen i Stockholm, sedan man hårdhänt rensat ut styrelsemedlemmar med annan politisk hemort än den socialdemokratiska, engagerade sig i SAP:s stora oktoberdemonstration i Stockholm. Detta skedde inte såsom organisation – någon respekt får man låtsas ha för stadgarna – utan genom en appell till medlemmarna att möta upp på Norra Bantorget. Inför valrörelsen tvingas man demaskera sig.

Så har också skett beträffande Pensionärernas Riksorganisation, där socialdemokraterna kommenderat fram ett val av Arne Geijer som ordförande. För att hr Geijer skall få ett bekvämare regemente och rörelsen arbeta mer från centrum beslöt man samtidigt att flytta dess kansli från den ursprungliga hemorten Malmö till Stockholm.

Hr Geijer gav åtskilliga Bragelöften vid sitt tillträde som ordförande. De är politiskt högst intressanta. Han upplyste att PRO, som nu med sina 350 000 medlemmar omfattade ca 1/3 av pensionärskategorin skulle eftersträva att nå upp till åtminstone 50 %. Vid kongressen framkom samtidigt planer på att när man väl nått denna nivå skulle PRO begära förhandlingsrätt gentemot det allmänna såsom rättsligt erkänd representant för pensionärerna, d v s man ville kopiera hyresgäströrelsens förhandlingsmonopol. Att detta monopol för Hyresgästernas Riksförbund inte avskaffats är en allvarlig underlåtenhetssynd av regeringen. Om de borgerliga partierna utan nämnvärda motåtgärder skulle se på hur socialdemokraterna fångar in pensionärerna i ett system av korporativ lojalitet mot SAP skulle passiviteten kunna få än allvarligare följder.

Presidenten skriver brev

I nr 2 av Svensk Tidskrift i år skrev Dr Kari Tarkiainen en artikel om president Kekkonens brev, som han lät ge ut – på finska –

förra året. "Herdabrev till uppstudsiga" satte artikelförfattaren som rubrik. Den var mycket välvald. Numera har ett urval av breven publicerats på svenska (Urho Kekkonen, Mina brev 1956-1975. Rabén och Sjögren). Det är en högst ovanlig men samtidigt upptriskande läsning och rent av nödvändig för den som vill förstå hur finländsk politik utformas.

Nog har man vetat, att presidenten bedömer finländsk inrikespolitik efter dess förmodade verkan inom utrikespolitiken, men aldrig har detta kommit så klart fram som i denna bok. Han ansvarar grundlagsenligt för utrikespolitiken utan att för den skull vara utrikesminister. Han har tagit detta ansvar genom att ställa sig som personlig garant för att förhållandet mellan Finland och Sovjetunionen skall förbli oförändrat sådant som förutsattes då vänskaps- och biståndspakten ingicks 1948. Tolkningen av pakten förbehåller sig presidenten själv. Ingen, bokstavligen ingen, får ha andra åsikter än han i sådana frågor, och har de detta, blir de mer eller mindre hövligt återförda till rätta vägar.

General Keinonen fick i början av 1969 en kraftig åthutning av presidenten därför att han utlagt vilka krav som enligt hans mening pakten ställde på den finska försvarsmakten. Generalen tog kritiken i givakt. Vad han anser om att presidentens brev och hans eget ödmjuka svar publicerats sju år senare är okänt.

Men ändå var brevet till generalen hövligt formulerat. Chefredaktörer, som tillåtit medarbetare att skriva mot den för kritik känslige presidenten får finna sig i en helt annan behandling. Till redaktören för Uusi Suomi skriver han i november 1971 att han beslöt "att skriva till Herr Chefredaktören, trots att jag mycket väl vet, att det ej tjänar något till att hålla vatten på en gås . . . Jag vet mycket väl att denna min sakliga rättelse icke har den minsta lilla inverkan på Er "journa-

listmoral" . . . Jag tror att detta mitt brev är det första och sista till Er - och dessutom fullständigt förgäves och till ingen nytta." Man undrar hur han skulle skriva om han hade Aftonbladet att handskas med. Kanske som i maj 1975 till Helsingfors universitets kansler, då denne undertecknat ett upprop mot politiska utnämningar till opolitiska poster, något som tyvärr brett sig i Finland: "Men om ni era satans drumlar ej hade blåst upp denna er makalösa resolution, skulle jag kanske etc."

Ofta, kanske oftast har han naturligtvis rätt då han säger ifrån. Så i ett brev av den 18 november 1974: "På basen av de uppgifter som ingår tex i artiklar publicerade av Kustaa Vilku kan ej ens den största tråskalle längre påstå, att det icke är sant att en rätt liten finländsk ledargrupp ingick ett hemligt avtal med Nazi-Tyskland om Finlands deltagande i Hitlers anfallskrig sommaren 1941." Det är skönt att detta ovedersägliga faktum inte längre döljes. Presidenten är karl nog att stå även för otrevliga sanningar.

Allt som allt är det en god sak att denna bok (trots dålig korrekturläsning) föreligger på svenska. Den företräder en annan politisk stil än vår egen. Nog för att vi fått vänja oss vid råskäll i politiken under det sista året. Men det är en väsentlig skillnad, om detta kommer från en president med tung auktoritet eller, som nu senast på Metals kongress, från en fd finansminister, som visserligen är tung men som numera saknar auktoritet.

Forskningens fiender

I sina frenetiska försök att finna sådana riktlinjer för oppositionen, som inte skapar splittring inom socialdemokratien och som även av regeringspartierna måste erkännas vara förnuftiga, har Olof Palme nu kommit på forskningspolitiken. Han kritiserar

skarpt regeringen och det enskilda näringslivet för de stämningar av uppgivenhet och oro för framtiden, som han påstår präglar deras handlande och tänkande. Han kräver hoppfull håg och fantasi. Vägen ut ur svårigheterna anvisas också. Sverige skall lösa sina ekonomiska problem genom att i stor skala satsa på forskningen. Ur laboratorier och bibliotek skall rinna en aldrig sinande flod av nya teknologiska idéer, industriella innovationer och sociala reformkonstruktioner riktade mot nya djärva mål.

Inför dessa signaler torde många desillusionerade forskare ha mumlat: och det skall han säga! De har nämligen upplevt hur han först som utbildningsminister och sedan som statsminister mer än alla andra bär det personliga ansvaret för det bedrövlige läge som svensk forskning hamnat i.

Vi skall inte tala om "högskolereformen", ett alltigenom socialistiskt projekt, som den borgerliga regeringen band sig för i hastigheten vid sin tillkomst.

Vi skall inte tala om sådant som att den högre forskarpersonalen fått sin reallön sänkt med c:a en tredjedel sedan 1968, vilket inte kan undgå att menligt påverka dess vilja och förmåga till en fullgod insats. Samma öde har drabbat alla inom den högre statsförvaltningen.

Vi skall inte heller tala om den socialdemokratiska regimens snålhet gentemot grundforskningen eller dess jublande lycka över att ha hittat på universitetslektorstjänsterna, där nu en stor del av den unga forskarkåren tvingas slita med 398 undervisningstimmar per år och i regel aldrig får tid eller ork till egen kvalificerad forskning. Dessa tjänster skulle ju bara vara undervisningstjänster; "man fick så mycket mer ut av dem då".

Låt oss i stället tänka på slaktningen av den gamla doktorsgraden, som förvandlats till en examen av högeligen svårbestämbart kvalitetsvärde. Den kan vara beviset på en lysande forskarprestation meriterande till

fortsatt yrkesinsats som vetenskapsman. Men den kan också bygga på ett erbarmligt plagiat av ett slag, som förr i världen obönhörligt skulle ha förvägrats disputation. Vilket får man inte veta i betyget. Det får bara sättas godkänd eller icke godkänd, och betygsnämnden är strängt förbjuden att yttra ett ord om avhandlingens kvalitet. Att detta medför att kvalitetskontrollen slappnar och därmed medför stor risk för en stadigt sjunkande nivå på forskarrekrytering och primär forskarinsats är uppenbart.

Socialdemokraternas jämlikhetsideologi har förvisso satt fruktansvärda spår i samhället. Ett område där följderna kommer först så småningom och är skönjbara endast för fackmännen är just forskningspolitiken. Driver man den i egalitär anda förstör man alltihop, eftersom forskningspolitikens uppgift måste vara att få fram en elit och bereda den så stor rörelsefrihet och så goda arbetsvillkor som möjligt.

De av universitetsbyråkraterna hunsade professorerna och de vid katedern låsta universitetslektorerna torde inför hr Palmes forskningspolitiska giv ha erinrat sig sentensen: Timeo Danaos et dona ferentes, vilket varder uttytt: jag misstror grekerna även när de kommer med skänker.

Också ett kulturstöd

Vad är kultur frågar man sig osökt när man läser listan över de tidskrifter som fått del av det statliga stödet till kulturtidskrifter. Riksdagen höjde i maj månad beloppet från 2,5 till 7 miljoner kronor. I augusti fick 120 tidskrifter dela på 4,2 miljoner i sk grundbidrag. De resterande 2,8 miljonerna skall successivt fördelas under budgetåret.

Villkoret för att en tidskrift skall komma i åtnjutande av detta stöd är att författningens kriterium på att räknas som kulturtidskrift uppfylles. I författningen står: "Med kulturtidskrift avses tidskrift som med sitt

huvudsakliga innehåll vänder sig till en allmän publik med samhällsinformation eller med ekonomisk, social eller kulturell debatt eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom de skilda konstarternas områden". Det belopp respektive tidskrift erhåller i stöd beror på dess ekonomi och upplagestorlek. Fördelningen görs av en arbetsgrupp inom Statens kulturråd med Carl-Adam Nycop som nuvarande ordförande.

Kulturutbudet är stort och varierat. Man återfinner väl etablerade tidskrifter som Form, Hertha, Musiktidningen, Grönköpings Veckoblad och Svensk Litteraturtidskrift. Mindre kända är Brev från Ljungby skrivarklubb, Sörmlandslåten, Dockteater-eko och Träbiten. Bidrag ges också till Hallbladet, Bokcaféets månadsbulletin, Chilebulletinen, Vietnam nu och Kommunist.

De största bidragen erhåller Ord & Bild, Pockettidningen R och Paletten, som får 140 000 respektive 125 000 och 110 000 kronor. De två förra får mer än dubbelt så mycket som var och en av kvartetten Liberal Debatt, Politisk Tidskrift, Svensk Tidskrift och Tiden.

Att Ord & Bild får så mycket kan man till nöds förstå. Det fanns en tid då den vände sig till en allmän publik med en sällsynt rik kulturinformation. Nu gör den inte så. Den är en totalt vänstervriden publikation som underhåller ett antal troende med en slapp, ibland rent befängd, oftast maoistisk propaganda av 60-talstyp. Se härom analysen i Svensk Tidskrift nr 5/6 i år av Tyrgils Saxlund. Men kanske Statens Kulturråd hyser ett nostalgiskt hopp om att Ord & Bild en dag skall återgå till att bli en kulturtidskrift och därför vill bevara namnet.

Vad beträffar Pockettidningen R torde även ett med maoister förstärkt kulturråd ha vissa svårigheter att finna någon kultur i den publikationen. Kanske har det dock hittat något korn som undgått oss och med entusi-

asm funnit att det bör belönas med 125 000 kronor i understöd. Det må förlåtas en eller annan tidskriftsredaktör om han finner entusiasmen missriktad.

En allmän reflexion då man går igenom listan på dem som får stöd är väl den att den upptar så många vänstertidskrifter. I sak är det naturligtvis ingen skillnad på en Vietnamtidskrift eller vilken annan kommunistisk tidskrift som helst. De skriver ju alla lika, nästan som på order. Men regeringen har från sina företrädare övertagit också arvet att underhålla kommunistiska tidskrifter och kanske finner man det lugnast att låta detta, som hittills, ske över kulturbudgeten i stället för över AMS.

Fallet Klackenbergs

Enligt ett pressmeddelande har regeringen i oktober beviljat förre statssekreteraren i utrikesdepartementet Lennart Klackenbergs avsked. Avskedandet är förenat med pension, en icke föraktlig förmån för en 46-åring. Vilken hans senaste befattning varit framgår inte av pressmeddelandet, men i Statskalendern för i år står han endast som Sakkunnig. Rubriken Överflödigt saknas i Statskalendern.

Hr Klackenberg var en av de många som den föregående regeringen tog in i kanslihuset. Häremot fanns intet att invända: varje regering har rätt att använda vad den anser vara sitt bästa folk. För hans räkning inrättades alltså en genompolitiserad statssekreterarebefattning. När regeringen tvingats bort, sedan valet förra året gått den emot, tog andra politiska statssekreterare avsked eller placerades de på administrativa poster. Det skedde fullt korrekt efter uppgörelse mellan hr Fäldin och hr Palme. Endast hr Klackenberg blev kvar. Lugnt har han lyft sin lön i lönegrad F 27, en av de högsta som finns, och avvisat det ena goda erbjudandet efter det andra från regeringens sida. De

motsvarade enligt hans mening inte hans höga kompetens i internationella frågor. Inte ens ett erbjudande om tjänstgöring i FN passade. Förmodligen kunde man inte garantera att han skulle efterträda generalsekreterare Waldheim.

I fråga om ett annat erbjudande, att bli generaldirektör och chef för SMHI i Norrköping, kan man förstå honom. SMHI, ett till landsorten utflyttat ämbetsverk som har att göra med väder och vind, kan omöjligt motsvara hr Klackenbergs höga värde och tilltro till sig själv. Dessutom skulle han där otvivelaktigt ha blivit påmind om att det enda han kunde, som berörde detta ämbetsverk, var att vända kappan efter vinden, en i hans fall,

som numera visats, helt orättfärdig antydan.

Emellertid är hr Klackenbergs avgång ett synnerligen lyckligt exempel på hur allt kan ordnas i denna bästa av världar. Han själv kan alltså gratuleras till att vid unga år ha fått en statspension, som mindre väl lottade pensionärer kan avundas honom. Utrikesdepartementet lyckönskas till att det slipper se honom. Regeringen själv har med ett gott grepp blivit av med en person som visat, inte bara ifråga om sin avgång, ett notoriskt dåligt omdöme. Sedan regeringen en gång ingripit mot honom, bör rimligen pensionerna snart börja dugga tätt tex över Sveriges Radio och TV. Det blir dyrt, som i fallet Klackenberg, men värt pengarna.